

Dannebrog

**Jeg vil gerne takke Søren Hein Rasmussen for at have stillet sit omfattende materiale af billeder, fotos og tekster om Dannebrog til min rådighed. **

s. 3, l. 27: Ringsted Folketidende den 16. juni 1919.

s. 5., l. 4: Aarhus Stiftstidende den 16. juni 1919.

s. 6. l. 37: Se Anette Warrings artikel "Erindring og historiebrug. Introduktion til et forskningsfelt". *temp – Tidsskrift for historie* 2 (2011) s. 6-35 for en velorganiseret gennemgang af de mange begreber og positioner i både ældre og nyere forskning om historiekultur og historiebrug.

s. 7, l. 33: Hans Christian Bjerg, *Dannebrog. Historien om et kristent og nationalt symbol*. Forlaget Hovedland 2006, s. 15.

s. 8, l. 3: Helge Bruhn, *Dannebrog og danske Faner gennem Tiderne*, Jespersen og Pios Forlag 1949.

s. 8, l. 35: Thomas Lyngby har meget præcist beskrevet det mentale indhold i de fællesskaber, der var først patriotiske og senere blev nationale: "[...] patrioterne havde revolutionstidens fornemmelse af ruptur og brud. Man søgte at skabe, forædle og forbedre fællesskabet. De følgende generationer, der efterhånden blev nationale, så derimod fællesskabet som hvilende på en historisk tradition, der var vågnet efter en dvaletilstand, og man søgte i fortiden og almuen efter en oprindelig essens. [...] Civilisation og kultur refererede ikke længere i samme grad til fremadskridende udviklingsprocesser mod almene humanistiske og moralske værdier, men henviste til uforanderlige tilstande, der kunne findes i de enkelte nationers overleverede arv." Thomas Lyngby, *Den sentimentale patriotisme. Slaget på Reden og H. C. Knudsens patriotiske handlinger*. Museum Tusulanums Forlag 2001, s. 108.

s. 9, l. 4: B.S. Ingemann, *Valdemar Sejer* (1826). M. Normanns Forlag, Odense 1966, s. 17 og 357.

s. 10, l. 5: Se fx en statistik over flagbrugen i *Informations* artikel den 29. september 2014: https://www.information.dk/kultur/2014/09/kamp-nationale-symboler?lst_rel

s. 10, l. 21: Se *Betænkning afgivet af Flaglovkommissionen af 19. Juli 1927*. J. H. Schultz 1929.

s. 13, l. 19: Lyndanise-slaget blev ifølge myten udkæmpet på samme dag som stormen på den hedenske fæstning Arkona på Rügen – og omstyrningen af den hedenske gudestatue Svantevit i 1168: Den 15. juni var Sankt Vitus' dag i den katolske helgenkalender.

s. 14, l. 8: Selv om ærkebiskoppen i sommeren 1219 ikke kan have været mere end 60 år gammel, var han i dårlig form. I hvert fald afslørede en udgravning af hans grav i Lunds domkirke i 1923, at Anders led af en svær reumatisme. Og så bliver det ganske nemt at forestille sig – hvis vi lever os ind i legenden for en stund – at de voldsomme gigtsmerter har betydet, at han ikke har kunnet holde armene hævet mod himlen særligt længe ad gangen.

s. 15, l. 10: Se Lars Boje Mortensen: *Saxo* (100 Danmarkshistorier), Aarhus Universitetsforlag 2018.

s. 16, l. 20: *Heinrici Chronicon Livoniae*. Editionis quam paraverant L. Arbusow et A. Bauer (1959). Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1959, kap. 27:6. Henriks krønike findes i en engelsk oversættelse: *The Chronicle of Henry of Livonia*. Translated and with a new introduction and notes by James A. Brundage. Columbia University Press 2003.

s. 17, l. 14: Elisabeth Lapina: *Warfare and the Miraculous in the Chronicles of the First Crusade*. Penn State University Press 2004; Joseph O'Callaghan, *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. Penn State University Press 2013.

s. 17, l. 31: Konstantins himmelsyn er bevidnet af biskoppen og kirkehistorikeren Eusebius af Cæsarea, som ved sin død ca. 339 var i gang med at skrive et hyldestskrift på græsk – en panegyrik – til Konstantin.

s. 18, l. 5: Bibelen, 2. Mosebog kap. 17, vers 11-16.

s. 19, l. *Heinrici Chronicon Livoniae*, kap. 23.

s. 20, l. 8: Se teksten hos Fabricius, L.P.: "Sagnet om Danebroge og de ældste Forbindelser med Estland", *Kirkehistoriske Samlinger* ser. 6:1 (1933-35) s. 485-533 (her s. 486 og 492).

s. 20, l. 26: John H. Lind m.fl.: *Danske korstog. Krig og mission i Østersøen*, Høst og Søn Forlag 2004, s. 213-214.

s. 21, l. 13: *Heinrici Chronicon Livoniae*, kap. 14.

s. 21, l. 22: For missionsideen i 117'0erne se *Danmarks Riges Breve/Diplomatarium Danicum* 1:3 nr. 21, 22 og 28. For den kongelige ekspedition til Finland se Erik Kromann (red.): *Danmarks middelalderlige annaler*. Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie 1980 s. 60 (Lundeannalerne), og for Anders Sunesens prædikentur til Riga se *Heinrici Chronicon Livoniae*, kap. 10.

s. 22, l. 9: Pedersen, Christiern: *Den danske krønike* (1514) (*Danske Skrifter* I-V). Udg. v. C. J. Brandt. Gyldendal 1856, V:443. Christiern Pedersens mange udgivelser på dansk, så som bønnebogen *Vor Froe Tider, Om at høre Messe* og hans mere kendte samling af prædikener, *Jærtegnspostillen*, har sammen med hans latinsk-danske ordbog fra 1510 haft stor betydning for udviklingen af det danske skriftsprog.

s. 22, l. 27: Arild Huitfeldt: *Danmarks Riges Krønike* 1-10 (1595-1604), Rosenkilde og Bagger 1977. Her: *Chronologia* I (1600) s. 106.

s. 24, l. 20: Ifølge en af disse undersøgelser kan nationalflaget endda afgøre parlamentariske valg (i USA). Se fx Travis J. Carter m.fl.: "A Single Exposure to the American Flag Shifts Support Toward Republicanism up to 8 Months Later". *Psychological Science* 22, 8 (2011) s. 1011-1018; Ran R. Hassin m.fl.: "Subliminal exposure to national flags affect political thought and behaviour". *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* vol. 104, 50 (2007) s. 19757-19761 viser derimod, at en kortvarig, ubevidst udsættelse for nationale symboler, herunder det nationale flag, trak forsøgspersoner ind mod midten i centrale, politiske spørgsmål (i Israel). Som endnu et eksempel på øjensynlig videnskabelig forskning i, hvordan nationale flag påvirker en befolkning, kan anføres Voxi Heinrich Amavilah: "Flags, Constitutions, and the well-being of nations". *Munich Personal RePEc Archive* (2008), som viser (men dog ikke forklarer...), at nationer med relativt få farver i nationalflaget i kombination med en relativt kortfattet forfatning, som har gennemgået relativt få ændringer, har en tendentielt højere trivsel end andre nationer.

s. 25, l. 13: Whitney Smith, *Den store flagbog. Alverdens flag gennem tiderne*. Lademann 1977, s. 7. Med bl.a. Whitney Smith blev det videnskabelige studium af flag revet løs fra det traditionelle studium af middelalderlige våbenskjolde, deres udvikling, formgivning og brug af symboler. Se også nekrologen over Smith i *The Economist* den 10. december 2016: <https://www.economist.com/news/obituary/21711293-worlds-greatest-expert-flags-was-76-obituary-whitney-smith-vexillologist-died>

s. 27, l. 20: Dette afsnit er baseret på Whitney Smith: *Den store flagbog. Alverdens flag gennem tiderne* og Tim Marshall: *Worth Dying For: The Power and Politics of Flags*, Elliott & Thompson 2017.

s. 28, l. 7: Se et billede af en Valdemarspenning her:

https://da.wikipedia.org/wiki/Penning#/media/File:Penning_-_dannebrogsm%C3%B8nt_-_Kmm_0034.jpg

s. 28, l. 34: Valdemar Atterdags våbenskjold kan ses her:

https://da.wikipedia.org/wiki/Fil:Gelre_Folio_55v.jpg

Billedet fra Armorial Bellenville af det kongelige våben og Dannebrog, dog uden farver, kan ses her: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8470169b/f16.image>

Se i øvrigt Bjerg s. 17. Heraldik hedder den videnskab, der studerer og udvikler regler for udformningen af våbenskjold, våbentavler og andre adelige og kongelige kendemærker. Heraldikken beskæftiger sig især med at kortlægge våbenskjoldenes udvikling, deres former, farver og anvendelse af symboler. Også det nutidige danske rigsvåben med de tre kronede løver (eller leoparder), røde hjerter på en gul bund og med en kongekrone på toppen er en direkte videreudvikling af middelalderens våbenskjolde, og vi finder således både hjerter og leoparder helt tilbage på Knud 6.s våbenskjold fra 1190'erne. I dag er rigsvåbenet og kongekronen moderne statslige kendetegn, som kun må anvendes af den danske stat og kongehuset. Statslige institutioner, som ønsker at anvende et heraldisk våben, skal i dag søge råd og vejledning hos heraldikerne ved Rigsarkivet, der som ansvarlig myndighed vil afstemme det grafiske udtryk efter en række heraldiske regler.

s. 29, l. 11: Den tyske kejsers fane kan ses her:

[https://de.wikipedia.org/wiki/Reichssturmflagge#/media/File:War_flag_of_the_Holy_Roman_Empire_\(1200-1350\).svg](https://de.wikipedia.org/wiki/Reichssturmflagge#/media/File:War_flag_of_the_Holy_Roman_Empire_(1200-1350).svg)

s. 29, l. 14: Nils G. Bartholdy: "Dannebrog – legende og virkelighed". I Bartholdy m.fl., *1219. Dannebrog og Estland*, Roskilde Museums Forlag 1992, s. 6-16, her s. 6.

s. 29, l. 20: Sven Tito Achen: "Dannebrog". *Heraldisk tidsskrift* 2 (1969) s. 423-440.

s. 29, l. 37: Werner Paravicini: *Die Preußenreisen des europäischen Adels I-II*, Thorbecke Verlag 1989-1995.

s. 30, l. 5: Se *Danmarks Riges Breve* 3:2 nr. 390 fra den 11. september 1347.

s. 30, l. 8: Se John H. Lind m.fl.: *Danske korstog. Krig og mission i Østersøen*. Høst og Søn Forlag 2004 s. 336-337.

s. 30, l. 37: Bruhn s. 40 og 44.

s. 32, l. 29: Christiern Pedersen: *Danske Skrifter* 5, s. 443 og 488-489.

s. 34, l. 2: Bruhn s. 42.

s. 34, l. 30: Citeret fra A.D. Jørgensen. "Undersøgelser vedrørende Danebroge og det danske Kongevåben". *Historisk Tidsskrift* 6. Rk. 1. Bd. s. 148-193 (1887). Optrykt i *Historiske Afhandlinger af A. D. Jørgensen I-II*. Nordisk Forlag 1899-1900, II:80-119 (her s. 98).

s. 34, l. 35: Bruhn s. 53.

s. 35, l. 14: Bruhn s. 56. Citatet er fra Erich Pontoppidan: *Den danske Atlas* (1763), men citeret her fra Th. Thaulow: "Vort Flags Historie". I *Vort Flag* s. 35.

s. 36, l. 30: Informationerne her stammer fra Bruhn s. 195-206.

s. 36, l. 37: Jes Fabricius Møller: "Med tvivlsom hjemmel: Om anvendelse af stutflag", *Siden Saxo* 33:4, København 2016, s. 16-25. Se også det fine kapitel om Dannebrog til søs i Bjerg s. 25-39 og Bruhn s. 209.

s. 37, l. 26: "Me lacesse non impune" lyder den latinske tekst, som i øvrigt også blev benyttet af det skotske Stuart-dynasti. Fanen kan ses hos Bruhn. Den lille publikation *Fra Sindbillede til Dannebrog*, Tøjhusmuseet 1930, gengiver ligeledes mange af de fornemt udsmykkede militærfaner. Se også Karsten Skjold Petersen, *Faner og Estandarter i Den Danske Hær*, Nationalmuseet 2016.

s. 38, l. 2: "Terror in hostes" lyder den latinske indskrift.

s. 38, l. 15: Bjerg s. 44.

s. 39, l. 22: Se Sebastian Olden Jørgensen: *Svenskekrigene* (100 Danmarkshistorier), Aarhus Universitetsforlag 2018 og samme forfatters *Stormen på København 1659: et københavnsk og nationalt erindringssted gennem 350 år*, Museum Tusulanums Forlag 2011.

s. 40, l. 4: Knud J.V. Jespersen: "For dyd, tro tjeneste og mandige bedrifter. De danske ridderordener og enevældens rangdelte samfund". I Mogens Bencard og Tage Kaarsted (red.): *Fra korsridder til ridderkors. Elefantordenen og Dannebrogordenens historie*. I kommission hos Odense Universitetsforlag 1993, s. 64.

s. 40, l. 17: Se mere om enevældens ceremonielle praksis i Thomas Lyngby m.fl.: *Magt og pragt. Enevælde 1660-1848*, G. E. C. Gads Forlag 2010, og Sebastian Olden-Jørgensen: "Hofkultur, ritual og politik i Danmark 1536-1746". I Ulrik Langen (red.), *Ritualernes magt. Ritualer i europæisk historie 500-2000*. Roskilde Universitets Forlag 2002, s. 47-75.

s. 40, l. 22: Paragraf 2 i Kongeloven af 1665 lyder "Danmarckes og Norges EnevoldsArffveKonge skal være hereffter og aff alle undersaatterne holdes og agtes for det ypperste og høyeste hoffved her paa Jorden offver alle Menniskelige Lowe, og der ingen anden hoffved og dommere kiender offver sig enten i Geistlige eller Verdslige Sager

uden Gud alleene." Se den fulde tekst her: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/kongeloven-1665/>

s. 41, l. 12: Nils G. Bartholdy: "Broderskab – selskab – ridderorden. Ordenernes ældste historie". I Bencard & Kaarsted s. 9-55.

s. 41, l. 20: Se Nicholas Morton: "The Defence of the Holy Land and the Memory of the Maccabees". *Medieval History* 36:3 (2010) s. 275-293

s. 42, l. 16: Dannebrogordenens 1693-statutter kan downloades som pdf-fil her: <https://www.google.com/search?q=dannebrogordenens+statutter&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b>

s. 44, l. 11: Oplysningerne stammer fra Thaulow s. 38.

s. 46, l. 24: Det danske Sprog og Litteraturselskab, grundlagt 1911, har i 2018 færdiggjort udgivelsen i 22 bind af et stort udvalg af Ludvig Holbergs værker i moderniseret sprogdragt. "Den politiske kandestøber" er at finde i *Holberg – Ludvig Holbergs hovedværker* 1:29-112, Aarhus Universitetsforlag 2016.

s. 47, l. 36: <http://www.danskeselskab.dk/selskabet.html>

s. 48, l. 13: Langebek blev senere blev udnævnt til *Gehejmearkivar*, den tids rigsarkivar, og udgav frem til sin død i 1775 under eget navn en række vigtige kilder til Danmarks middelalderhistorie. Citaterne fra *Danske Magazin* er hentet fra Ole Feldbæk: "Fædreland og Indfødsret. 1700-tallets danske identitet". I Ole Feldbæk (red.): *Dansk Identitetshistorie* 1:111-230, C.A. Reitzels Forlag 1991, her s. 125.

s. 48, l. 20: "Gloria ex amore patriae" lyder kongens latinske motto.

s. 49, l. 8: "Epistel 119" i *Holberg – Ludvig Holbergs hovedværker* 12:119, Aarhus Universitetsforlag 2017.

s. 50, l. 2: *Forsøg at beskrive den nærværende Tilstand af de grundige og skønne Videnskaber samt smukke Konster i Dannemark og Norge*, pamflet af Peter Frederik Suhm, udgivet anonymt i oktober 1771. Her citeret fra Feldbæk: "Fædreland og Indfødsret" s. 176.

s. 50, l. 22: Citeret fra Feldbæk: "Fædreland og Indfødsret" s. 204.

s. 50, l. 32: Citeret fra Feldbæk: "Fædreland og Indfødsret" s. 207.

s. 54, l. 35: Afsnittet er baseret på Lyngby: *Den sentimentale patriotisme*. Herfra stammer også de anførte citater.

s. 55, l. 10: Rigsarkivet, Danske Kancelli, 2. Departement, Brevbog 7. januar 1834.

s. 56, l. 27: Inge Adriansen: *Nationale symboler i det danske rige 1830-2000 I-II*, Museum Tusulanums Forlag 2003; Bjerg s. 53.

Restauratør Bagges skydeskive kan ses hos Thorkild Kjærgaard: *Fremskridtets mænd: En udstilling af skydeskiver fra Det kongelige Københavnske Skydeselskab og Danske Broderskab*, Det nationalhistoriske museum på Frederiksborg 1997 s. 19 og 42.

s. 59, l. 19: Claus Bjørn, *Fra reaktion til grundlov 1800-1850* (Gyldendals og Politikens Danmarkshistorie bd. 10). 1990 s. 185.

s. 59, l. 36: Bertel Nygaard: *Grundloven* (100 Danmarkshistorier), Aarhus Universitetsforlag 2017, s. 63.

s. 60, l. 33: Se en kort biografi over C. N. David på <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/cn-david-1793-1874/>

s. 61, l. 27: Et lille udvalg af Lehmanns taler og tekster kan findes på <http://danmarkshistorien.dk>

s. 63, l. 16: Bjørn 1990, s. 266-67.

s. 64, l. 32: Afsnittet er baseret på Adriansen 2003 I:130-131, 301-318 og II: 34-40.

s. 65, l. 30: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/orla-lehmanns-tale-ved-casino-moedet-20-marts-1848/>

s. 66, l. 18: Fra soldaternes hjemkomst i september 1849 stammer et litografi, som blev solgt til fordel for de sårede og døde efterladte. Under vajende Dannebrogsvimpler ses Frederik 7. Den faldne general Olaf Rye (6.7.1849) er portrætteret på linje med kongen. Litografiets helt centrale del er dog den engel, som træder frem fra skyerne, båret på lynild. Hun bærer Dannebrog og en laurbærkrans, mens fire slagscener pryder siderne af litografiet. I bunden af trykket kan man læse: "Jeg fløi foran og førte Jer til Seier. Den kjøbtes med jert Blod. Men Danmark veed nu, hvilken Skat det eier. Sine Sønners Mod". Som det gudgivne Dannebrog ved sit himmelfald i 1200-tallet havde sikret sejr, ligeså havde det nye nationale flag i 1848-50. Den nationale begejstring og sejrstolthed blev sammenfattet i udtrykket "Ånden fra '48", som dermed kan kaldes et immaterielt erindringssted. Udtrykket henviser metaforisk til den nationale begejstring, som havde omsluttet soldaterne og hjulpet dem til sejr. Det endelige nederlag 16 år senere i 1864 satte yderligere begrebets henvisning til national storhed og stolthed i perspektiv og relief.

Se Adriansen 2003 II: 221-227. Litografiet findes på Det kongelige Bibliotek:<http://www.kb.dk/images/billed/2010/okt/billeder/object410760/da/>

s. 67, l. 22: Skillingstrykket med Peter Fabers vise, illustreret med en landsoldat med en Dannebrogfane, kan ses i Inge Adriansen og Jens Ole Christensen: *Første Slesvigske Krig 1848-1851*. Sønderborg Slot og Tøjhusmuseet 2015, s. 25.

s. 67, l. 35: <http://www.historie-online.dk/temaer-9/arstidens-skikke-14-14-14/jul-32-32/juletraets-historie>

s. 68, l. 6: H.C. Andersens dagbog den 24. december 1848: "Søndag 24. Stødt min ene Th. — spadseret, Prøve paa en Nat i Roeskilde. — Dovnet. — Juleaften. 2 Juletræer med Danebrog i Toppen. Fik en Papirstrykker med Tassos Billed og et Billede af St Bernhardshundene. — Leget." Fundet via H.C. Andersen online på Det kongelige Biblioteks hjemmeside: <http://www.kb.dk/da/nb/tema/litteratur/hca/index.html>

s. 69, l. 10: Citaterne er fra Jessen, Franz von (red.): *Dengang jeg drog afsted – Erindringer fra 1848-1850 fortalte af Deltagere i Tidens Begivenheder*. Det Nordiske Forlag 1898 s. 10-12 og 37.

s. 70, l. 15: Rigsarkivet, Justitsministeriet, 1. Departement, Journalsag, G 1677 (1854).

s. 70, l. 20: Adriansen 2003 I:137 og 451.

s. 73, l. 33: *Danmarks-Samfundets Medlemsblad* nr. 3, marts 1912, s. 11.

s. 75, l. 22: Inge Adriansen, "Dannebrog – statens symbol eller folkets? Danske flagskikke gennem 150 år". I Bjarne Stoklund (red.): *Kulturens nationalisering. Et etnologisk perspektiv på det nationale*. Museum Tusulanums Forlag 1999 s. 100-138, her s. 112. Se i øvrigt Anette Warring: *Historie, magt og identitet. Grundlovsfejringer gennem 150 år*. Aarhus Universitetsforlag 2004.

s. 75, l. 33: Adriansen 2003 I:144-146; Adriansen 1999 s. 114-116.

s. 76, l. 9: Otto Bache, *Maleren Otto Baches Erindringer med Illustrationer af Kunstneren*. Udgivet af Albert Fabritius, G.E.C. Gads Forlag 1964 s. 148.

s. 76, l. 22: Se kapitlet om Mor Danmark hos Adriansen 2003 II:443-479.

s. 79, l. 33: Søren Federspiel m.fl.: *Arbejdernes 1. maj. Arbejderbevægelsens internationale demonstrationsdag i tekst og billeder 1890-1990*. Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv 1990 s. 30.

s. 81, l. 7: Alle flag og faner er kollektive udtryk, og i de røde faner forenedes forestillinger om en verdensomspændende klassesolidaritet med den helt lokale fag- og fagforeningsidentitet. Det var et budskab, som fra slutningen af 1800-tallet snildt kunne få medlemmer af parti og fagbevægelse til at skillinge sammen til en ordentlig fane – også selv om det kunne være en ganske bekostelig affære. En fane kunne koste op mod 300 datidskroner; det er mere end 20.000 nutidskroner.

s. 81, l. 30: *Kristeligt Dagblad*, 22. august 2002.

s. 82, l. 14: G. Lund Henriksen, "Folkets Flag". I *Vort Flag* 1943 s. 123-138, her s. 131-132.

s. 83, l. 22: *Politiken* 28. september 1908. Se også Chr. Demuth: *Danmarks-Samfundet 1908-1958*, 1958 s. 17. Der havde måske sneget sig en trykfejl ind i annoncen, så "Skamfølelsen" skulle have været 'Samfølelse', et ord, som blev brugt en del i Samfundets tidlige år, og som vel passer bedre til ønsket om national forsoning midt i partistridighederne.

s. 84, l. 9: *Danmarks-Foreningens Medlemsblad* nr. 7-8, juli-august 1913 s. 1. Foreningens medlemsblad er en fortrinlig kilde til dansksindede diskussioner og tematikker i begyndelsen af det 20. århundrede.

s. 84, l. 21: *Danmarks-Foreningens Medlemsblad* nr. 6, juli 1919 s. 30 bringer billeder fra fremstillingen af rigsbanneret: De broderende damer og den mandlige billedhugger ved sin gipsmodel af bannerfoden.

s. 85, l. 13: Nogle af plakaterne fra afstemningerne kan findes på Museet Sønderborg Slots digitale udstilling om Genforeningen: <http://genforeningen.sonderborg-slot.dk/>

s. 87, l. 6: Adriansen 2003 II:347-348. Statens Filmcentral har bevaret en række filmstrimler, som giver et godt indtryk af de mange mennesker, flere end 50.000, som deltog i festlighederne – og naturligvis de mange, mange Dannebrogflag: <http://filmcentralen.dk/museum/danmark-paa-film>

s. 87, l. 14: Se Claus Jacobsen: "Civilreligion i danske mindesmærker". I Margit Warburg, Signe Engelbreth Larsen og Laura Maria Schütze (red.): *Civilreligion i Danmark. Ritualer, myter og steder*. Forlaget Univers 2013, s. 157-178. Se også Inge Adriansen, *Erindringssteder i Danmark. Monumenter, mindesmærker og mødesteder*, Museum Tusulanums Forlag 2011 s. 176-188.

s. 88, l. 35: Anders Engelbrecht: *Konge-Emblemet – et nationalt Symbol under Besættelsen*, Odense Universitetsforlag 1993.

s. 89, l. 13: Puk Elmstrøm Nielsen: "Alsangen 1940". *Passage* 65 (2011) s. 81-97.

s. 89, l. 29: John T. Lauridsen, *Dansk nazisme 1930-45 – og derefter*, Gyldendal 2002 s. 348-349.

s. 90, l. 14: Bjerg s. 88.

s. 91, l. 3: Poul Sørensen, "Flag i Storm", fra hans digtsamling *April i Danmark. En Bog paa Vers*. Eget forlag. 1942.

s. 91, l. 17: Claus Bryld og Anette Warring: *Besættelsestiden som kollektiv erindring*. Roskilde Universitetsforlag 1998.

s. 92, l. 2: Kai Flor, *Om Dannebrog jeg ved... Dannebrog Historie*. Novografia 1945 s. 10.

s. 92, l. 22: Se mere om Finn Reinbothes monument på forsvarets hjemmeside. Monumentet blev indviet på flagdagen for Danmarks udsendte den 5. september (2011). <http://www.fmn.dk/temaer/veteraner/nationaltmonument/Pages/MonumentoverDanmarksInternationaleIndsats.aspx>

s. 94, l. 20: Marshall, 2017 s. 241.

s. 94, l. 34: <https://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art5637505/DF-h%C3%A5ner-Dannebrog-og-de-danske-v%C3%A6rdier>

s. 94, l. 36: Måske ville Marie Krarup understrege sit – politiske – mesterskab og iklæde sig nationalflaget, som også sportsstjerner har for vane, når de vinder noget stort? Måske var Krarups fotosession blot et kunstnerisk stunt? Det ville i så fald slet ikke være første gang for det nationale klenodie. Moderne kunstnere som Peter Carlsen og før ham Sven Dalsgaard har gentagne gange anvendt Dannebrog i deres kunst, med ironi, provokatorisk tæft – og betydelig succes. Flere af Dalsgaards manipulationer af flaget kan ses her: <https://kunsten.nu/journal/galleries/han-hedder-sven-dalsgaard/#54170>

s. 98, l. 29: *Danmarks Samfundets Medlemsblad*, nr. 1, januar 1912 s. 3.

s. 99, l. 30: Richard Jenkins, *At være dansk. Identitet i hverdagslivet*, Museum Tusulanums Forlag 2014 s. 133.